

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak je dana 04. siječnja 2017. godine uputila Ministarstvu demografije, obitelji, mladih i socijalne politike prijedloge izmjena i donošenja novih propisa: **Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o asistenciji te Zakon o inkluzivnom dodatku.**

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u djelokrugu rada ima obavezu između ostaloga, zalagati se i predlagati poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom. Sukladno navedenom, dostavili smo prijedloge za buduće zakonodavne izmjene i izgradnju sustava podrške osobama s invaliditetom koje u ovom trenutku smatramo prioritarnima:

1. Što se tiče postojećih novčanih prava temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, ovaj Ured godinama ponavlja svoj najvažniji prijedlog, a to je izmjena odredbe kojom se **osobna invalidnina umanjuje za prihod osobe.**

Smatramo da ovakvim zakonskim određenjem osobna invalidnina gubi svoje značenje kao naknade koja izjednačava mogućnosti osoba s invaliditetom u odnosu na one bez invaliditeta. Pogotovo kada je granica „dozvoljenog bogatstva“ upravo iznos osobne invalidnine, odnosno 1250,00 kn. Naime, od tako strogog cenzusa izuzet je dječji doplati, alimentacija i zajamčena minimalna naknada te mirovina do iznosa najniže, minimalne mirovine ostvarene za 40 godina mirovinskog staža (2263,60 kn). Ali nije izuzet i prihod do tog iznosa. Posljedično, ukoliko osoba s teškim invaliditetom ostvaruje prihod od npr. 1500,00 kn temeljem ugovora o djelu, neće ostvariti pravo na osobnu invalidninu, a osoba koja ostvaruje mirovinu u istom iznosu istodobno će uz to ostvarivati i osobnu invalidninu u punom iznosu.

Ovakvim uređenjem ovog prava, osobama s invaliditetom na žalost se šalje poruka da se „drže“ socijalne naknade i neka ne prihvaćaju zaposlenje.

Invalidnina ne treba biti socijalna naknada. Ustav RH nalaže posebnu skrb za osobe s invaliditetom, stoga osobe s invaliditetom ne bi trebale biti samo siromašne da bi dobile tu posebnu skrb.

Pravobraniteljica je već i ranije u više navrata naglašavala da se ovakvom odredbom stavlja u nejednaki položaj osoba s invaliditetom ovisno o tome da li ostvaruju prihod ili mirovinu, na način da diskriminira osobe s invaliditetom koje ostvaruju prihod.

2. Roditelji osobe s najtežom vrstom invaliditeta kojima je prvenstveno potrebna njega, imaju mogućnost ostvariti **pravo na status roditelja njegovatelja**. Ovo je pravo djeteta i osobe s najtežim invaliditetom da ih njeguje roditelj ili član obitelji, prije svega s ciljem da se spriječi njihov smještaj u ustanovu te da im se potrebna njega osigura u okviru obitelji.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom na ove odredbe dala je do sada u više navrata niz različitih primjedbi. Vezano uz definiranje kruga osoba – korisnika ovog prava i definiranje težine invaliditeta, pravobraniteljica je uputila prijedlog Ustavnom sudu RH smatrajući da sadašnje odredbe diskriminiraju jedan krug osoba s najtežim invaliditetom, a predložila je i da se uredi odredbe o prestanku ovog prava, koje nisu odgovarajuće regulirane.

Sporne su i odredbe koje unatoč utvrđenom najtežem invaliditetu onemogućavaju roditelju djeteta ostvarivanje ovog prava ukoliko dijete duže od 4 sata boravi u predškolskoj, obrazovnoj ili zdravstvenoj ustanovi, domu socijalne skrbi ili kod drugog

pružatelja usluga. Takvo ograničenje diskriminira u najvećoj mjeri djecu, koja ukoliko im je osigurana skrb od strane roditelja ili njegovatelja ne mogu istodobno biti uključeni u određene školske i rehabilitacijske programe duže od 4 sata. Kompromis koji je dogovorom dvaju ministarstava olakšao korištenje prava roditeljima čija su djeca u sustavu odgoja i obrazovanja, nije u jednakoj primjeni u ustanovama socijalne skrbi, čime su i djeca koja se školuju u ovom sustavu u nepovoljnijem položaju. Stoga smo u posljednjoj izmjeni Zakona o socijalnoj skrbi predložili da se roditeljima omogući korištenje prava na status roditelja njegovatelja i za vrijeme dok ostvaruju određene usluge u poludnevnom trajanju – **do 6 sati dnevno**.

3. Isto tako, uputili smo i prijedlog kojim se ostavlja mogućnost **šireg izbora osobe njegovatelja**. Trenutno ne postoji mogućnost da pravo na status njegovatelja ostvari supružnik osobe s invaliditetom, brat ili sestra, rođak s kojim živi u obitelji, osim bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta. Iznimka su samo jednoroditeljske obitelji u kojima je dvoje i više djece s teškoćama ili osoba s invaliditetom. Stoga se s pravom postavlja pitanje diskriminacije osoba s invaliditetom po dobi i obiteljskom statusu – osoba koja je npr. kao dijete ostvarila pravo da je njeguje sestra ili brat, s punoljetnosti takvu mogućnost više nema, što znači da se njega može osigurati samo kroz smještaj. Posljednjih nekoliko presuda upravnih sudova u Zagrebu, Rijeci i Splitu upućuje na nužnost revidiranja i kvalitetnijeg uređenja ovog prava.

Pravo na život u obitelji bez izdvajanja u ustanovu jasno je definirano odredbama Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, a pravo na obiteljski život i posebnu zaštitu osoba s invaliditetom jamče i odredbe Ustava RH. Stoga odredbe koje uređuju pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja treba uskladiti sa odredbama Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, na čije provođenje se ratificiranjem Republika Hrvatska obvezala. To se odnosi prije svega na pravo na neovisno življenje, prava na izbor (gdje i s kim će živjeti, tko će mu pružati potrebnu njegu itd). Upravo stoga uređenje statusa roditelja njegovatelja mora i na zakonodavnoj razini odražavati opredjeljenje za poštivanje ovih prava, ali i usklađivanje sa započetim procesima deinstitucionalizacije. Naglašavamo da invaliditet nije sam po sebi razlog za smještaj, nego izostanak prava i usluga koje podržavaju ostanak u obitelji. S obzirom da pravo na status njegovatelja držimo najkvalitetnijom alternativom smještaju u ustanove, ne bi se smjelo zakonskim odredbama u ovo pravo unositi ograničenja koje bi priječila ostvarivanje najboljeg interesa djece s teškoćama i osoba s invaliditetom.

4. Što se tiče usluga u zajednici, smatramo da i na tom području postoji potreba za intenziviranje svih procesa potrebnih za **širenje mreže o dostupnosti usluga u zajednici**. Zakon o socijalnoj skrbi posljednjih je godina donio promjene iz kojih je vidljivo opredjeljenje sustava za usluge u zajednici. Pritužbe koje zaprimamo ukazuju međutim na nedostatan broj pružatelja usluga, čime unatoč zakonskoj regulativi, nema odgovarajuće podrške. To se prvenstveno odnosi na uslugu rane intervencije (posebno za pojedine vrste razvojnih teškoća, kao npr. autizam), zatim uslugu psihosocijalne podrške u obitelji te poludnevnog boravka. Ne smijemo zaboraviti da u ovom smislu postoje ogromne regionalne razlike u RH te da u velikim gradskim sredinama u kojima postoje „velike“ ustanove socijalne skrbi, imamo veću dostupnost navedenih usluga. Transformirane ustanove sada postaju pružatelji usluga u zajednici, stoga je i u tom

smislu taj proces nužno nastaviti. Isto tako, smatramo nužnim predvidjeti i financijska sredstva za podršku programa drugih pružatelja (licenciranje), kako bi usluge i zajednici bile stvarno dostupne svima kojima su potrebne i na cjelokupnom teritoriju države.

5. **Deinstitucionalizacija** je proces koji pratimo niz godina, Ured je kroz obilaskе stambenih zajednica ostvario uvid u način i kvalitetu života korisnika koji žive u organiziranom stanovanju, te su naša iskustva uglavnom pozitivna. Osim dijela skrbnika i roditelja korisnika Centra za rehabilitaciju „Zagreb“ koji se protive ovakvom obliku podrške, niti u jednoj drugoj transformiranoj ustanovi nije bilo nikakvog otpora promjenama u načinu skrbi za korisnike. Razvoj mogućnosti za život u zajednici i alternativni oblici skrbi zadaci su određeni navedenom Konvencijom koja nalaže da niti jedna osoba s invaliditetom ne smije živjeti nametnutim načinom života. Svjesni smo da proces deinstitucionalizacije ovisi o širenju lepeze usluga za različite korisnike i različite potrebe te preporučujemo da ih intenzivirate.

6. da se što je prije moguće **zakonski regulira usluga asistencije**.

Za razliku od prava na status roditelja njegovatelja, usluga asistencije potiče aktivnost i autonomiju osobe s invaliditetom. Projekt osobne asistencije, koji se već gotovo 10 godina osigurava osobama s invaliditetom, pokazao je do sada puno opravdanje i nemjerljive prednosti u ostvarenje principa neovisnog življenja osoba s invaliditetom, ali je isto tako pokazao svu nedostatnost isključivo projektnog načina ostvarivanja ove usluge.

Zakonski bi trebalo urediti i institucionalni okvir za priznavanje asistenta te provođenje postupaka za odobravanje asistenta povjeriti javnoj ustanovi, obzirom da se dosadašnji način kroz udruge kao nositelje postupka za osiguravanje osobnog asistenta, pokazao višestruko nedostatnim. Ova aktivnost za određeni broj udruga predstavlja opterećenje za koje udruge imaju nedovoljne kapacitete.

Nadalje, smatramo bitnim zakonskim okvirom urediti krug korisnika, opseg usluge i sustavno financiranje. Nastojanjem pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao korisnici usluge asistencije predviđene su i osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjima, što se pokazalo dobrim za ove osobe i njihove obitelji.

Što se tiče opsega usluge, nedvojbeno je da bi budući zakonski okvir trebao predvidjeti prije svega individualne potrebe svake pojedine osobe, bilo da se radi o kontinuiranoj podršci ili privremenoj potrebi u određenim okolnostima. Prema našim iskustvima i saznanjima iz dosadašnjeg razdoblja, sigurni smo da ima prostora za definiranje različitog obima usluge, jer odrediti uslugu na 80 sati mjesečno ne odražava svrhu i ulogu asistencije u neovisnom življenju osobe s invaliditetom.

7. Uz uslugu asistenta koju predlažemo sustavno urediti, ukazujemo na potrebu donošenja **Zakona o inkluzivnom dodatku**.

Da bi se ostvarila svrha koja se želi postići uvođenjem prava na inkluzivni dodatak, ovo pravo mora biti novčani ekvivalent posve neovisan o prihodima pojedinca ili obitelji, tj. ne smije biti vezivano uz dohodovni cenzus te mora proizlaziti jedino iz potreba za potporom proizašlom iz invaliditeta, odnosno dugotrajnog oštećenja bilo koje vrste.

Temeljna svrha ovog dodatka je izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom s drugima, izravnanje i priznavanje specifičnosti zapreka koje određeno dugotrajnije

oštećenje pojedincu predstavlja u izvršavanju svakodnevnih aktivnosti i kod uobičajenog svakodnevnog socijalnog funkcioniranja.

Međutim, inkluzivni dodatak također je i doprinos izravanju, jednakosti i ravnopravnosti, sigurnosti i boljoj zaštiti osoba s invaliditetom.

Najvažnija zadaća, ali i preduvjet ostvarivanju prava na inkluzivni dodatak bit će utvrditi standardne, odnosno minimalne kriterije za ostvarivanje ovog dodatka, kao i njegovu svrhu. Prema tome, inkluzivni dodatak treba biti **najvažnija i ciljana** naknada namijenjena izjednačavanju osoba s invaliditetom te neovisna o prihodima same osobe odnosno njezine obitelji. U tom smislu kao bitna pretpostavka nameće se česta i kontinuirana suradnja i koordinacija između sustava socijalne skrbi, obrazovanja, zapošljavanja i mirovinskog sustava kako bi se stvorio racionalan i stabilan sustav u kojemu cjelokupna skrb o osobama s invaliditetom neće biti samo dio sustava socijalne skrbi.

Inkluzivni dodatak mora biti uklopiv u cjelokupnu politiku brige o osobama s invaliditetom kojom ih se potiče da uz vlastiti ulog, ali i potporu države i njezinih institucija stvaraju uvjete za osobnu egzistenciju, ali istovremeno daju aktivni doprinos razvoju cjelokupne zajednice.

Zaključak:

Sve odredbe koje uređuju prava osoba s invaliditetom treba i suštinski uskladiti sa odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i načelima koje promovira, a to je priznati osobe s invaliditetom kao ravnopravne, osigurati sve oblike podrške njihovom neovisnom življenju, radu i obrazovanju.

Sve navedeno upućeno je na znanje predsjedniku Vlade RH g. Andreju Plenkoviću.